

Thorvald Staunings tale ved første debat om ordning af statens forhold til Landmandsbanken

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

Dato

16. februar 1928

Sted

Folketinget

Omstændigheder

Talen er holdt i forbindelse med 1. behandling af forslag til lov om ordning af statens forhold til Landmandsbanken.

Landmandsbanken

1

Det foreliggende Lovforslag har jo været kendt af Partierne nu i adskillige Dage, idet det allerede den 10. Februar blev forelagt til Partiernes Efterretning i det saakaldte Landmandsbankudvalg. Det er en Selvfølge, at det straks maatte vække almindelig Forbavselse, fordi det syntes at være Vidnesbyrd om en sørgelig Mangel paa Ansvarfølelse hos dem, der i Øjeblikket har Ansvaret her i Landet, thi ved dette Lovforslag gives der Landmandsbanken, et af vore største Pengeinstitutter, en Dødsdom; den stilles til Auktion eller dømmes til Likvidation, hvad man nu vil kalde det, gives kort sagt til Pris for dem, der har Lyst til at søge Fordel ved denne Prisgivelse – men dermed prisgives i Virkeligheden ogsaa Statens Interesser, fordi denne Fremgangsmaade maa føre til ganske uoverskuelige Tab for Staten. Det er denne Opfattelse, jeg gerne vil søge at belyse lidt nærmere.

Hvad angaar Lovforslaget og dets Muligheder for at *samle*, har mit Parti jo allerede straks efter den 10. Februar sagt sin Mening, sagt, hvad der forekommer os at være det rigtige, nemlig at det Ministerium, der handler paa en saadan Maade i denne alvorlige Sag, ikke er egnet til at lede Løsningen af noget saa alvorligt som Genoprettelsen af Landmandsbanken og Formindskelse eller Indskrænkning til det mindst mulige af de Tab, som Staten i sin Tid har faaet Pligt til at bære. Det viste sig da ogsaa, at der var en saa almindelig og enstemmig

Fordømmelse af dette Lovforslag og denne Fremgangsmaade, at Ministeriet heraf burde have set, at nogen Tillid til, at Forhandlinger paa *dette* Grundlag kunde føre til noget Resultat, ikke herskede. Derfor synes jeg – hvis jeg maa sige det straks —, at dette Lovforslag ikke burde have været fremsat, og at Ministeriet burde have erkendt, at det er ude af Stand til at foreslaa en Løsning, der kan skabe Tillid. Nu er dette imidlertid ikke sket, og det er vel i og for sig rimeligt, at det ikke er sket, thi det konservative Parti skyndte sig frem og erklærede, at vel var det sagligt imod dette Lovforslag, men desuagtet vilde det værne og beskytte Ministeriet, og det radikale Partis Formand troppede op ved Siden af og gav en lignende Erklæring. Dermed har det konservative Parti for sin Del paa ny bekræftet, at saglige Hensyn ikke gælder paa det Sted, der gælder kun Frygten for Valg, Frygten for Folkedommen over den reaktionære Politik, som det konservative Parti har Medansvaret for. Denne Frygt er altsaa nu saa stærk, at de største Statsinteresser tilsidesættes for at værne om den anti socialistiske, arbejderfjendtlige Sammenrotning, som man kalder det borgerlige Samarbejde.

Saaledes bedømmer jeg altsaa de faktiske forhold, og derfor kan jeg særdeles vel foreløbig give Afkald paa at beskæftige mig mere med disse og med den politiske Side af Sagen – Sagen i sig selv giver ogsaa al Anledning til saglige Betragtninger, og jeg kan gøre det saa meget mere, som vi i mit Parti erkender den Skade, der hver Dag forvoldes, naar Sagen ligger hen paa den uforsvarlige Maade, hvorpaa den har henligget i lange Tider. Da denne Sag skulde frem til Løsning, burde det være sket efter forudgaaende saglige Drøftelser med Partierne, saaledes at Muligheden for en hurtig Ordning kunde have været tilvejebragt. Men i stedet for en saadan saglig forsvarlig Fremgangsmaade har Regeringen instrueret sin Presse til at optræde med Usandhed overfor os. F. Eks. finder jeg fra Kalundborg til Aalborg en enslydende Artikel om, at Ministeriet Stauning sad og sov og rørte ikke en Finger i 2½ Aar; saa vi skal bare tie stille. Ved usandfærdig Opførsel i Venstres Presse opnaar Venstre selvfølgelig ikke en saglig Forhandling. Vort Arbejde i Landmandsbanksagen saavel som i alle andre Sager taaler fuldt ud Sammenligning med det nuværende Ministeriums Arbejde; jeg tror endda, at det ikke bliver os, der trækker det korteste Straa.

Ministeren har, synes jeg, haft en yderst uheldig Haand i denne Sag; og det er ganske naturligt, for han har helt glemt eller tilsidesat de Formaliteter, der ogsaa har deres Betydning. Jeg maa tillade mig et Par historiske Data for at opfriske i Erindringen, hvordan det forholder sig i denne Sag. Regnskabsopgørelsen for 1925, hvor man tilstræbte en virkelig nøgtern Opgørelse af Status, var af en

saadan Art, at der kunde befrygtes en skadelig Bevægelse blandt Bankens Kunder. Opgørelsen ledsagedes da den Gang af et Forslag til Lov om Garantiens Forlængelse, hvorunder Statens Sikkerhed overfor Indskydere saavel som andre stærkt fremhævedes; og der gaves ved samme Lejlighed ogsaa de nødvendige Tilsagn om Forberedelse af en Nyordning. Til dette forslag fra den daværende Regering knyttede Folketinget en Ændring, hvori det hedder:

I den Periode, Loven gælder, forbereder Erhvervsministeren et Forslag om Afvikling af Statsgarantien«, og Folketinget afgav en Betænkning - den findes i Tillæg B. for 1925 Sp. 527. I den hedder det:

»... Arbejder for at sikre Bankens Fremtid maa paabegyndes i den Tid, som nu forestaar. Hele Udvalget har derfor opfordret Ministeren til at lade paabegynde en indgaaende Undersøgelse af alle Bankens Forhold samt Forberedelse af Forslag til en Nyordning, under hvilken Banken kan fortsætte sin Virksomhed, naar Statsgarantien bortfalder.

Ministeren har erklæret sig indforstaaet hermed og er enig med Udvalget i, at der snarest muligt optages et saadant Arbejde med Bistand af Rigsdagens Landmandsbankudvalg, Repræsentanter for Nationalbanken og de private Banker samt Erhvervslivet.«

Se, her er Programmet givet, givet af Folketinget for den Regering, som sad den Gang, men selvfølgelig at fortsætte af den Regering, der fulgte efter. En indgaaende Undersøgelse af Bankens Forhold og Forberedelse af en Nyordning, der kan sikre Bankens Fremtid, saaledes at den kan fortsætte sin Virksomhed og Statsgarantien bortfalde. En Nyordning skal forberedes med Bistand af Rigsdagens Partier gennem Landmandsbankudvalget og Nationalbanken og de private Banker og Repræsentanter for Erhvervslivet, altsaa baade Arbejdere og Arbejdsgivere i Handel, Haandværk og Industri. Nr. I af disse Programpunkter blev iværksat af den daværende Regering. En indgaaende Undersøgelse af fuldt ud uafhængige Mænd uden Interesse i Privatkapitalen blev iværksat, og derunder blev der ogsaa givet disse Mænd som Opgave at planlægge en fremtidig Ordning, som man maatte mene var forsvarlig ud fra den Viden, som dette Udvalg paa første Haand kom i Besiddelse af. Jeg opnaede ikke at se Betænkningen fra dette Udvalg. Fortsættelsen kom til at paa hvile den nuværende Minister, og han har ikke opfyldt, hvad Folketinget krævede. Og dog var dette Forlangende, der blev sat ind i Betænkningen, netop et Krav fra

Venstre. Det har man aabenbart glemt. Det var Venstre, som meget stærkt krævede af den daværende Regering i Betænkningen, at en Nyordning skal forberedes, *nu* skulde det være, *nu* skulde der begyndes paa denne Nyordning under Medvirkning af alle disse Faktorer, ogsaa Rigsdagens Landmandsbank udvalg.

Venstres Minister har ganske glemt dette Stykke Historie. Det, som Venstre den Gang var overmaade ivrig efter at faa fat i, Løsningen paa Sagen, har ikke hastet saa stærkt siden. Efter Vedtagelsen af den Lov, jeg her har nævnt, altsaa Loven af Marts 1926, og den Betænkning, jeg har citeret, paabegyndtes altsaa en indgaaende Undersøgelse som det første og fornemste. Den blev iværksat, saaledes som foreskrevet, efter Samraad med Landmandsbankudvalget. Desværre kunde jeg ikke faa Tilslutning fra Flertallet i Landmandsbankudvalget.

Derefter er det ogsaa værd at nævne en lille Episode, som ligeledes synes at være undgaaet Venstres Opmærksomhed, nemlig at Venstres daværende Ordfører, den nuværende Finansminister, efter ganske faa Maaneders Forløb aabenbarede sin levende Interesse for denne Bank. Erhvervslivets Interesse tyngede den Gang Venstre stærkere end nu. Den daværende Ordfører for Venstre, det ærede Medlem Hr. N. Neergaard, refereres i Folketingstidende Sp. 197 den 14. Oktober 1926 saaledes. Han refererer, at der er behandlet og vedtaget en Lov om Landmandsbanken, og han siger, at ved denne Lov

»blev det paalagt Ministeriet at forberede en Afvikling af Landmandsbankens Forhold. Fra mange Sider i Erhvervslivet er der, tror jeg, et saare berettiget og levende Ønske om, at denne Afvikling ikke maatte være alt for langt borte.«

Ganske nøjagtigt to Maaneders Dagen efter, at den nuværende Finansminister havde udtalt denne forventning, er han selv blevet Finansminister i Venstres Ministerium, og Landmandsbankens og Erhvervslivets Skæbne er lagt i Hænderne paa en af Venstres betroede Mænd. Men saa er Interessen aabenbart ogsaa borte, saa spurgte Venstre ikke længere, hvordan det gik Erhvervslivets Interesse i Landmandsbanksagen. Det saare berettigede og levende Ønske i Erhvervslivet, der nævnes i Ordførerens Tale, tyngede ikke, i hvert Fald sporedes den Tyngsel ikke. Det eneste, der fulgte, var, at Sagen dog fik Plads i Programtalen den 17. December 1926. Her hedder det:

»Ministeriet vil bestræbe sig for hurtigst muligt at tilveje bringe en endelig Ordning af Landmandsbankens Forhold. Her under vil Ministeriet have sin Opmærksomhed henvendt paa, at der i passende Omfang tilføres Landet Kapital udefra.«

Det er godt 14 Maaneder siden, at denne Programtale blev holdt. Der forløb næsten et halvt Aar uden synderlig Hast, saa kom den højtærede Handelsminister med et Lovforslag, der blev fremsat den 31. Maj 1927. Dette Lovforslag var af en besynderlig Art, det var et Forsøg paa at binde Rigsdagen paa Forhaand til visse Principper, som naturligt bør være Genstand for fuldstændig fri Forhandling indenfor Rigsdagen. Derfor blev Forslaget ogsaa afvist af alle Partier i den Form, Ministeren havde givet det, men der vedtoges en lille Lov, som ikke er uden Interesse netop nu. Den var nærmest efter konservativ Recept, idet der i Loven blev givet Ministeren et Paalæg om at fremsætte Forslag til en endelig Ordning af Landmandsbankens Forhold, og saa hedder det videre:

»saaledes at Banken« — Landmandsbanke — »sættes i Stand til at fortsætte sin Virksomhed som privat Aktiebank«.

De sidste tre Ord var naturligvis en Urimelighed overfor Fremtiden, men vi har da altsaa heller ikke Ansvar for dem. Men baade denne Lov og de Anvisninger, der blev givet ved Betænkningen af 6. Marts 1926, er fuldkommen tilsidesat af den nuværende Minister. Ordningen er, som jeg har bemærket, ikke forberedt med Bistand af Rigsdagens Landmandsbankudvalg, og der er ikke forhandlet med nogen Repræsentation for Erhvervene; der skal være forhandlet med Nationalbanken og med nogle private Banker, de saakaldte Hovedbanker i Hovedstaden og nogle Provinsbanker. Men de øvrige Sider af Folketingets Krav om Fremgangsmaaden er tilsidesat, og ved det Lovforslag, der foreligger nu, tilsidesættes selve den Lov, som den nuværende Minister gennemførte i Juli 1927.

Den Del af Pressen, der havde de rigtige Forbindelser, har jo været orienteret og har skrevet om Sagen, om den nye Opgørelse, om Planerne for Fremtiden, allerede for 1 à 2 Maaneder siden, og det gælder ogsaa Regeringens Presse, den havde aabenbart Anvisninger fra det rigtige Sted. Dernæst har det været offentligt bekendt, at Ministeren søgte Forhandling med det konservative

Folkeparti den 27. Januar — Partiet har selv bekendtgjort det, saa det er sikkert rigtigt —, hvorunder han altsaa gav Meddelelser om Resultatet af sine Overvejelser og om de Forberedelser, som var gjort. Men først den 2. Februar dukker Ministeren op i Rigsdagens Landmandsbankudvalg, hvor han refererer — hvad man altsaa længe havde læst i Aviserne, og hvad det konservative Folkeparti nogle Dage tidligere var blevet orienteret om — et Forslag om Etablering af en ny Bank med 50 Mill. Kr.s Aktiekapital, der skulde placeres hos et Konsortium, hvori Udlandet skulde være med. Ja, vi fik det til Efterretning og fik endog Lov til at meddele det i vort Parti. Man erfarede der efter af Aviserne, at Ministeriet havde ladet Udsendinge rejse til Udlandet for at skaffe den udenlandske Del af Aktiekapitalen, og man erfarede ogsaa, at dette Forsøg var mislykkedes — man kan sige: selvfølgelig, det skulde og maatte mislykkes. Derefter kom Ministeren igen til Rigsdagens Landmandsbankudvalg med Meddelelse om en ny Plan, nemlig det foreliggende Forslag i alt væsentligt.

Ministeren tør vel ikke paastaa, at denne Fremgangsmaade er en Opfyldelse af Folketingets ønske om, at Arbejdet skal gøres med Bistand af Rigsdagens Landmandsbankudvalg, altsaa med Bistand af Rigsdagens Partier. Ministeren vil vel ikke paastaa, at der i denne Fremgangsmaade har været det mindste Tilløb til at søge denne Sag løst sagligt og forsvarligt, ved Forhandling med alle de interesserede, som skal være med til Løsningen, eller at det, der nu foreligger, i mindste Maade er en Opfyldelse af de Direktiver, som selve Loven, baade den af 1926 og den af 1927, giver. Der tales i begge disse Love saavel som i Betænkningen af 1926 om Landmandsbankens *Fortsættelse*, naar Garantien bortfalder. Det er derfor i Strid med foreliggende Vedtagelser at forsøge gennemført en *Ophævelse*, en Likvidation af den gamle Bank, selv om man kombinerer det med Oprettelse af en ny Bank. Derfor maa det paa Forhaand være udelukket, at vor Tilslutning kan ventes paa et saadant Grundlag. Jeg tilføjer for Fuldstændigheds Skyld, at der jo heller ikke er forhandlet med Landmandsbankens Direktion og Bankraad om Ordningen, om Laanet, om den nye Aktiekapital eller om den nye Bank. De, der dog er nærmest til at faa noget at vide og at være med i Planlæggelser for Fremtiden, de holdes fuldkommen ude af den nuværende Minister. Selvfølgelig er Banken Statsejendom, men det behøver dog ikke at udelukke baade Høflighed og Hensyntagen i Forholdet til Statens Repræsentanter i denne Bank.

I formel Henseende er Forslaget saaledes et Brud paa Aftaler og Vedtagelser og en Tilsidesættelse af skyldige Hensyn, og i saglig Henseende er det et særdeles

daarligt overvejet Forslag, i hvert Fald naar det ses ud fra et Statssynspunkt. Denne Sag er jo af en saa egenartet Beskaffenhed, synes jeg, at man ikke behøvede at genere sig for en ærlig og redelig Forhandling, hvis man da havde reelle Hensigter, og jeg kunde særdeles vel tænke mig, om man som et Led i Forberedelserne ogsaa havde henvendt sig til kyndige Folk om Udtalelser i Sagen. Der lever i hvert fald i store udenlandske Bankhuse ogsaa nogle enkelte gode danske Mænd, som virker derude, Bankmænd af international Karakter; det havde sikkert ikke generet Danmark i nogen Maade, om man havde søgt Raad og Bedømmelse saadanne Steder, hvor man vel kunde hente mere Raad og Bedømmelse, end den højtærede Handelsminister selv raader over, hvor meget det end maatte være; det er jo saadan, at saakaldt selvkloge Folk i Regelen ikke er kloge.

Af Forelæggelsestalen forstod man, at der havde været to tungt vejende Hensyn for Ministeriet. Det ene var Hensynet til Bankens Konkurrenter og til Klagerne fra erhvervsdrivende, som er Konkurrenter til Foretagender, der er finansieret af Landmandsbanken, og det andet var Frygten for at faa mindste Skyld for en Tilstand, der har Forbindelse med Mulighederne for at faa en Statsbank. Disse to Hovedhensyn har været de afgørende, saa vidt man kunde forstaa Ministerens Tale. Hensynet til Konkurrenterne er varetaget, synes jeg, særdeles betryggende ved det Forslag, der nu foreligger. Hvis det maatte blive gennemført, vil Konkurrenterne, baade i Bankverdenen og i Industriverdenen, kunne gnide sig fornøjet i Hænderne; de aandede lettet op, da de saa dette Forslag. Jeg er derimod ikke sikker paa, at Venstre er sluppet saa fuldkommen helskindet fra Begrebet Statsbank, som de bilder sig ind.

Af Ministerens Tale erfarer man altsaa, at *Statsbanken* var det store Skræmmebillede 2—3 Gange paa hver Spalte ser man Statbanken fort frem. Den var Skræmmebilledet for Ministeren selv, og den skulde anvendes som Skræmmebillede overfor uskyldige Mennesker her i Landet. Ja, jeg man sige, at dette interesserer mig ikke saa forfærdelig meget, men det er dog værd at fremhæve, hvad der jo er en Kendsgerning, at den Ordning, som Ministeren foreslaar, hvis man overhovedet kan tale om en Ordning, i hvert fald foreløbig lader det blive ved en saakaldt Statsbank, hvis den Bank, der drives nu, da er en Statsbank — jeg tror nu nok, man maa sige, at dette er en Fejltagelse; Ministeren glemmer vel ikke, at han i 1923 var med til at afværge den Fare, som da lurede for, at vi skulde faa en Statsbank; nej, Banken ejes af Staten, det er rigtigt, men den *drives som Privatbank*, uden Statens Kontrol og uden den Indflydelse fra

Staten, som vilde være rimelig.

Ministeren har naturligvis fuldkommen Ret i, at det socialdemokratiske Parti har Sympati for, at Staten gennem en Bank faar en rimelig Indflydelse paa Bankvæsenet, som jo er Grundlaget for det økonomiske Liv. Vi vedkender os derfor særdeles gerne, at vi har tilstræbt og fremdeles gerne vil tilstræbe en Bankordning, som gør det muligt for Staten at faa Dækning ogsaa for de Udlæg, den skal yde ifølge Garantiloven. Statens Interesse, altsaa alle Borgeres Interesse, er nemlig det eneste Hensyn *vi* tager i denne Sag. Vi er ikke afhængige til nogen Side, og vi er i denne som i alle andre Sager villige til at tage fornødne praktiske Hensyn, som tjener Samfundets Interesser. Derfor har vi heller aldrig tænkt os, at Partiforholdene nu skulde være af en saadan Art, at de var egnede for Anerkendelse af Princippet Statsbank. Jeg tror, at Fremdragelsen af dette Skræmmebillede er en overflødig Forestilling. Saa naive er vi ikke, at vi bilder os ind, at der i denne Rigsdag skulde være Muligheder for at gennemføre en Statsbank. Vel forstaar jeg, at den højtærede Minister anser os for at være nogle enfoldige, naive Sjæle, men *saa* enfoldige og naive er vi alligevel ikke.

Den højtærede Minister benyttede imidlertid Lejligheden til at henvise til dette Skræmmebillede, og med ligefrem Gysen henviste han til svenske Socialdemokraters Udtalelser og Virksomhed for en Statsbank. Jeg maa sige, det overraskede mig i og for sig, for vi er jo ellers ikke vant til at faa Svenskerne serveret paa den Maade. Ellers er svenske Socialdemokrater nogle helt anderledes brave og fordragelige og samfundsnyttige Mennesker end de danske Socialdemokrater, men i dette Øjeblik var Svenskerne alligevel blevet en Del af det Skræmmebillede, som Ministeren havde Brug for. Mon nu den Slags Ting kan gøre sig i Længden? Der maa dog vel ogsaa i andre Menneskers Hjerne være en Smule sund Fornuft, saa de kan opfatte Meningen med sligt. Jeg tror imidlertid, at Ministeren har begaaet en fejl ved at indskrænke sin Læsning til svensk »Social-Demokraten«. Jeg indrømmer, det er et fortræffeligt Blad, som ogsaa jeg læser med Glæde, og det er rimeligt, at ogsaa Ministeren nyder dette Blad, men han burde dog ogsaa have studeret svensk *Bankvæsen*, naar han vil indlade sig paa Drøftelser heraf, inden han gik til at afvise al Forbindelse mellem Stat og Bank. Da det altsaa ikke er sket, da Ministeren ikke har gjort sig den lejlighed at studere svensk Bankvæsen, men har nøjedes med at studere svensk »Social-Demokraten«, maa jeg maaske have Tilladelse til at gøre et Par Bemærkninger om, hvorledes det er i Sveriges Stat, altsaa ogsaa udenfor det socialdemokratiske Parti.

I Sverige bestaar der nemlig en stor Statsbank, en meget gammel Statsbank; den er flere Hundrede Aar gammel. Den svenske Riksbank har bestaaet meget længe som Statsbank. Den er moderniseret gentagne Gange ved Lovgivning; senest tror jeg en gennemgribende Lovgivning fandt Sted i 1897. Den har en af Staten anbragt Grundfond paa 50 Mill. Kr., altsaa svarende til en Aktiekapital, og ingen andre end den svenske Stat har Andele eller Aktier i Banken. Den er Sveriges Seddelbank, men den er meget mere. Den er nemlig Regulatoren, Statens Regulator paa Pengemarkedet, af største Værdi for Næringslivet i Sverige. Seddelomløbet spiller naturligvis en Rolle for denne Bank som for Nationalbanken i Danmark, men det er ikke væsensforskelligt fra det danske, det svenske Seddelomløb var gennemsnitlig i 1926 481,6 Mill. Kr., det danske var den 31. Juli 1926 388,6 Mill. Kr., saa paa dette Omraade er Forskellen ikke overvældende, og det er altsaa ikke der fra, den betydeligere baade Indtægt og Indflydelse stammer. Den svenske Riksbank udøver nemlig en betydelig mere omfattende Virksomhed end at varetage Seddelvæsenet. Den tager ganske vist ikke mod Indlaan — det har den gjort tidligere, men ved en Lovændring, da de Konservative havde Magten i 1897, forandrede man dette Forhold —, men til Trods derfor driver Riksbanken alligevel en omfattende Virksomhed. Dens Nettogevinst var f. Eks. i 1926 17 225 412 Kr. plus en Overførsel fra foregaaende Aar, saaledes at den kom op paa 18¼ Mill. Kr. som det virkelige balancemæssige Overskud, og af dette Beløb er afgivet til Staten for samme Aar 15 700 000 Kr. I de sidste 6 Aar er der afgivet til Staten aarlig fra Riksbanken mellem 12 og 16 Mill. Kr. Se, det er jo et meget naturligt Forhold. Det er lige det omvendte Forhold af det, vi har. Her skal vi betale et lignende Beløb ud hvert Aar gennem en lang, lang Række Aar. Riksbanken udøver, som sagt, en betydelig Virksomhed; den belaaner Veksler for alle, ikke blot for Banker, men ogsaa for private, den giver Hypoteklaan og Laan til Kommuner og Amter, den laaner paa Obligationer og til Dels ogsaa paa Aktier, giver Laan i faste Ejendomme, giver Laan paa Kreditiver og har en særlig Fond, af hvilken den yder Afbetalingslaan. Altsaa, den har en omfattende bankmæssig Virksomhed, naturligvis begrænset af den Omstændighed, at den ikke har Indlaanskapital at virke med, men alligevel en Virksomhed indenfor de Grænser, som nu her er afstukket som er i stand til at skabe en særdeles nyttig, regulerende Virksomhed, og dette anser jeg for langt vigtigere end den Omstændighed, at den kan give en betydelig aarlig Afgift, eller hvad man vil kalde det, en betydelig Del af sit aarlige Overskud til Staten. Dette er naturligvis vigtigt og fortræffeligt, men det er dog ikke det mest betydende. Det væsentlige er den store Betydning, som Banken

har for Erhvervslivet i Sverige. Den holder Diskontoen nede, den svenske Riksbank har eller havde i hvert fald i forrige Maaned, da jeg besøgte den, en Diskonto af $3\frac{1}{2}$ pCt., og dens Rente for Udlaan er for den højstes Vedkommende 4 pCt. Den tvinger hele Bankvæsenet i Sverige til at holde samme Rente, thi ingen vil naturligvis henvende sig til en anden Bank, hvis man der skal gives, 6 eller 7 pCt., naar man kan faa Laanet i Riksbanken for 4 pCt. Herhjemme tror jeg, Forholdene ligger noget anderledes. Det maa interessere Erhvervs livet baade i By og paa Land, at de gennem det nuværende Bank væsen herhjemme, hvor Staten ganske savner Indflydelse, maa betale adskilligt flere Procent af deres Laan i Bankerne, end der be tales i Sverige. Saa vidt jeg husker, er den danske Diskonto i Øjeblikket 5 pCt. og Bankrenten omkring 7 pCt. (Modsigelse). Ja, den er $6\frac{1}{2}$ og 7 pCt., jeg har forespurgt i Dag og faaet det bekræftet, og i adskillige Tilfælde er den endda 8 pCt. Jeg tror, det danske Erhvervsliv maatte være lykkeligt, om man havde en lignende Ordning som den, man har i Sverige, selv om man da maatte give Afkald paa at rejse rundt med et Skræmmebillede om det forfærdelige i at have en Statsbank. Vi skal imidlertid nok følge efter, naar Skræmmebilledet skal forevises, og skal nok fortælle om, hvorledes Forholdet virkelig er.

Den svenske Riksbank ledes af 7 Mennesker, en Direktør, som udnævnes af Regeringen, og 6 Bankraadsmedlemmer, vilde man kalde dem her, derovre kalder man dem Bankofullmægtige, som er valgte af Rigsdagen. Disse 6 Medlemmer, valgt af Rigsdagen, har Ansvar et overfor Rigsdagen for hele Bankens Virksomhed og staar i alle Forhold atter under Rigsdagens Kontrol. Jeg kan ikke tro, at det virkelig skulde være særlig afskrækkende at have en Bankvirksomhed af en saadan forsvarlig og nyttig Art som denne, men jeg forstaar jo, at man i den Sag siger, som man har sagt før: Ja, det er alligevel en Seddelbank, og det er jo noget andet. Men det, som den højtærede Handelsminister frygter allermost, nemlig den egentlige Forretningsbank i Statens Haand, har man ogsaa i Sverige. Det er ganske undgaaet den højtærede danske Handelsministers Opmærksomhed. I flere Aar har den svenske Stat ejet en Bank med en Aktiekapital paa 20 Mill. Kr., idet Staten ejer alle Aktierne, og den drives nu for Statens Regning. Det var Jordbruksbanken, man overtog, som havde denne Aktiekapital, hvor Staten overtog alle Aktierne, og som Staten nu har drevet som ren Forretningsbank med Udlaan og Indlaan og det hele. Banken har ved siden af haft den særlige Opgave at varetage Afviklingen af uheldige Engagementer fra andre Banker, som man her vilde have behandlet paa en anden Maade, men som man derovre behandler paa den Maade, at man

flytter dem fra den vedkommende Bank, naar der skal Sanering til, over til denne Bank, som paatager sig Besværet dermed. Men i øvrigt, bortset fra denne Virksomhed, drives den som ren Forretningsbank med almindelige Bankprincipper som Grundlag, men med Staten som Eneejer.

Ja, saa vidt Sverige. Altsaa, Socialdemokraternes Fremstød er ikke noget saa frygteligt opsigtsvækkende; de ønsker altsaa en Bank til, fordi de mener, Landet er saa stort, at det kunde være rimeligt, at man kunde udstrække sin Virksomhed til alle Egne i Landet paa en lignende gavnlig Maade, som man allerede har gjort det gennem de to Statsbanker. Men naar en saadan Statsvirksomhed er mulig i Sverige, ved jeg ikke, hvorfor den skulde indeholde særlig Fare for Danmark. Alt tyder paa, at den vilde være værdifuld for Erhvervslivet i Danmark, som den er det i Sverige, til fælles Gavn for hele Samfundet.

Jeg vil ogsaa gerne henlede den højtærede Ministers Opmærksomhed paa den tyske Rigsbank. Den er af en særlig Banktype, endda under international Ledelse. Den drives ganske vist som privat Aktiebank, men den er kun privat, for saa vidt som den nemlig er under Rigets Indflydelse. Valget af Chefen for Banken skal godkendes af Rigets Præsident, og Halvdelen af Bankraadets eller Generalraadets Medlemmer, hvis Antal er fjorten, vælges udenfor Riget; ifølge den internationale Overenskomst skal de syv være tyske Statsborgere, de syv andre: en engelsk, en fransk, en belgisk, en italiensk, en amerikansk, en hollandsk og en svejtsisk. Se, det kan lade sig gøre at have en saadan international Indflydelse paa Ledelsen. Ogsaa den tyske Rigsbank driver forskellige Forretninger foruden Seddeludstedelse, den besørger ogsaa Kasseforretninger for Staten. Jeg mener, at det næppe er nogen Skade til at se sig om i Verden, naar man igen skal overveje, hvorvidt Staten skal være med i Bank foretagender eller ikke. Jeg og mit Parti mener fremdeles, at der netop er al Grund til at underkaste de forskellige Systemer en nøje Prøvelse, og jeg kan tilføje, at deri ligger ikke, at jeg eller mit Parti har i Sinde at hænge os i et Princip, før Tiden er inde til, at dette Princip kan gennemføres. Der maa — det gaar vi ud fra —, naar dette Princip ikke i øjeblikket kan vinde Gehør, ogsaa paa anden Maade kunne skabes en forsvarlig Løsning udenom dette Princip, men ikke paa det Grundlag, som Ministeren her har foreslaet.

Naar Ministeren nu i Realiteten har krævet en Dødsdom over Landmandsbanken, synes jeg, at der er Grund til at kaste et Blik paa denne Banks Virksomhed og Betydning her i Landet. Denne Bank har i en lang Række

af Aar været først og fremmest Banken for det mindre Næringsliv, en god Hjælper for det Haandværk, der efterhaanden skulde udvikle sig til den mere industrielt drevne Virksomhed. Fra talrige Kilder har jeg faaet det Vidnesbyrd, at der i en lang, lang Række af Aar var særdeles god Forstaaelse hos denne Banks Ledelse netop for Næringslivet og dets Betydning. Af meget stor Betydning var de Opgaver, som Landmandsbanken løste, ikke alene for de erhvervsdrivende, men for det Samfund, der fik disse Erhverv, som er i Stand til at beskæftige Tusinder af danske Arbejdere. Den hjalp til Udvikling, og den hjalp nye Virksomheder i Gang. Der er en anden gammel Bank her i Byen, som har det Ry paa sig, at den aldrig hjælper det nye frem. Jeg foretrækker, det siger jeg ærligt, den Bank, som viste Initiativ, viste Lyst til Foretag somhed, Lyst til at hjælpe det nye frem her, hvor Erhvervsliv var tiltrængt. Men saa kom Perioden med *Arvingen* som Chef. Der skete maaske ikke efter hans Tiltræden i og for sig nogen Forandring i de Principper, som Banken i Almindelighed virkede efter, men det ses jo meget tydeligt, at denne Arving efter den gamle Chef var en degenereret Person og et Redskab i en anden degenereret Persons Haand. Det hele Forhold viser, synes jeg, saa uhyre tydeligt, hvor usselt det privatkapitalistiske System er, viser, hvor let Folkets dyreste Interesser prigsives ved dette Systems Mangel paa Kontrol, Mangel paa Indflydelse overfor Personer; de højeste Stillinger arves praktisk talt uden Hensyn til Personernes Kvalitet. Man kan vist godt sige et og andet ondt om Statsadministration, men den er alligevel hundrede Gange bedre og sikrere end Privatdrift. Men, som sagt, gennem mange Aar var Landmandsbanken en *god* Bank, en virkelig god Bank for det danske Samfund, det danske Næringsliv. Den havde flere Ledere, der forstod deres Opgaver, de knyttede en god og stor Kundekreds til Banken. Og trods Ulykkerne og Mis grebene er der Tusinder af disse Kunder tilbage med Ønsket om at blive ved Landmandsbanken. Der er 15 300 Kunder, saakaldte Engagementer under 50 000 Kr., netop den store brede Masse af Næringslivet, som er den bedste Kundekreds for en Bank; det er denne Kundekreds, som giver de færreste Tab; 15 300 Engagementer paa under 50 000 Kr. til et samlet Beløb af noget over 51 Millioner. Dernæst er der 1 100—1 200 større Engagementer i de tre Grupper, man nu har delt dem i. Altsaa, i alt ca. 17 000 Erhvervsvirksomheder er med deres Skæbne og med Tusinder, mange Tusinder af Arbejderes Skæbne knyttet til denne Bank. Jeg maa formode, at det var saadanne Betragtninger, der var vejledende, da man i 1922 og 1923 indlod sig med Landmandsbanken. Da Venstres Ministerium i 1922 og 1923 gik ind i Redningsforsøget, da Landmandsbankens slette Ledelse havde bragt Banken til Sammenbrud, var der unægtelig en vis Mening i Regeringens Aktion. Man vilde

afværge den Katastrofe for Erhvervslivet, som Likvidation vilde være. Man havde fuldkommen rigtigt, efter min Mening, klart for sig, at Bankens Likvidation vilde betyde Sammenbrud af Tusinder af Erhvervsvirksomheder med Titusinder af Arbejdere knyttet til sig. Socialdemokratiet har ingen Sinde lagt Skjul paa, at vi erkender, at her var en Opgave, som Samfundet ikke absolut kunde vise fra sig. Men for os var Samfundsinteressen den Gang som nu det første og vigtigste, over Bankens og den private Virksomheds Interesser. Derfor foreslog vi, at man fra første Færd skulde sikre Samfundets Interesser, naar Staten skulde gaa ind i et Engagement med denne Bank, sikre Samfundets Interesser ved Bestemmelser i den Lov, som blev givet om Statsgaranti. Vi forlangte, at Rigsdagen gennem valgte Medlemmer skulde have Adgang til at deltage i Bankens Ledelse, Handelsministeren skulde udnævne Medlemmer til Bankraadet, der skulde sidde som Embedsmænd, ansvarlige Embedsmænd overfor Ministeriet. Man forkastede vore Forslag, man forkastede de Forslag, vi fremsatte om at sikre Samfundets, Statens Interesser i dette Forhold. Derfor kunde vi ikke stemme for en Lov om Statsgaranti, ihvorvel vi, som jeg siger, særdeles vel forstod, at der var i hvert Fald en vis Berettigelse for en saadan Aktion.

Man forkastede, siger jeg, vore Forslag og stillede jo praktisk talt Statskassen til Raadighed for en ny overfor Rigsdagen fuldstændig uansvarlig Ledelse. Tiden har vist, at vi havde Ret. Jeg tænker, at der under den videre Behandling af denne Sag maa blive Adgang for Rigsdagen til at stifte Bekendtskab med Tabene, ogsaa de nye Tab. Jeg tror ikke, de er forfærdelig mange, men dog maaske i Penge ikke saa lidt. Jeg tror ogsaa, man herved kunde finde, at den uansvarlige Ledelse, som man ved denne Ordning gav Banken, hist og her kan have et Medansvar for Tab, som ikke er helt uden Betydning.

Ministeren gav i et stort Afsnit af sin Tale i Tirsdags en Skildring af den historiske Udvikling, med Statsgaranti o. s. v. Det vilde være uhyre fristende at fordybe sig i disse historiske Enkeltheder; men der er jo saa meget andet, som maa omtales ved denne Lejlighed. Jeg vil kun minde om enkelte Ting, og navnlig minde Ministeren om, at han begyndte sin historiske Beretning med September 1922, hvilket ikke er korrekt. Indledningen dateres Juli 1922. Thi denne sørgelige Sag indledes, som man vil erindre, med en vild ledende Erklæring, der udsendtes med den nuværende Finansministers Godkendelse, Erklæringen af 9. Juli 1922, den Erklæring, der fortalte Offentligheden, at Bankinspektøren havde foretaget en Undersøgelse, hvorefter man havde

besluttet at foretage Afskrivninger paa 55¼ Mill. Kr., og hvoraf Befolkningen fik den urigtige Opfattelse, at denne Afskrivning var i Overensstemmelse med Bankinspektørens Opgørelse. Det viste sig bagefter, at dette var saa langt fra rigtigt, som Bankinspektørens Opgørelse viste et næsten 3 Gange saa stort Beløb, nemlig 144 Mill. Kr. Men trods denne Kendsgerning udsendtes med den nuværende Finansministers Billigelse en Erklæring, der puttede Befolkningen det i Øjnene, at 55¼ Million var Bankinspektørens Opgørelse, og som følge deraf Afskrivningerne.

Det konservative Parti har jo den historiske Ære for, at Landet kom ind i den ulykkelige Situation uden Ledelse og uden Kontrol. Den Minister, der indledede Statens Forhold til Landmandsbanken med Erklæringen af 9. Juli 1922, burde selvfølgelig været fjernet den Gang — og med ham alle medansvarlige. Men det konservative Parti frelste ham, de tilsidesatte Samfundets Interesser for at redde den antisocialistiske Sammenrottelse ganske som nu. Dagsordenen fra Oktober 1922 er et historisk Aktstykke, som det altid er en Lyst at læse. Det belyser det konservative Partis Adfærd. Jeg skal tillade mig at citere et Par Linier. Den lød:

»Idet Folketinget udtaler Haabet om, at det uanset Erklæringen af 9. Juli d. A. vil lykkes at genskabe den Ro og Tillid i vort Samfundsliv, som Situationen saa bydende kræver....«

o. s. v. Fra første Færd viste denne Sag Uærlighed og Mystik, Om sorg for Spillere, Hensynsløshed overfor det Folk, der skal betale. Dette blev muliggjort ved de Konservatives Holdning i Oktober 1922. Havde vi den Gang skaffet rent Bord, havde der været anderledes Mulighed for at faa Varetagelse af Statsinteresser i Forgrunden, end der siden har været. Jeg synes derfor, det er paa Tide, at Ærlighed og Samfundshensyn tages mere i Betragtning. De Konservatives Haab i Dagsordenen om Ro og Tillid under Venstres Ledelse blev sørgelig skuffet, 4 Maaneder efter Dagsordenen belystes Finansministerens Handlemaade, hans Kontrol, hans finansielle Skarpsindighed af kendsgerningerne, de uomstødelige, ubønhørlige Kendsgerninger. 4 Maaneder efter kom Sandheden frem, Tabet var ikke blevet de 55¼ Mill. Kr., det var paa det Tidspunkt opgjort til 300 Mill. Kr. Med 9. Juli-Erklæringens Minister i Spidsen gennemførtes saa Statsgarantien uden Tilknytning til virkelig Statskontrol. 9. Juli-Ministeriet fik Myndighed til at besætte Direktion og Bankraad. Jeg maa sige, at for Direktørens Vedkommende, for den Direktørs

Vedkommende, som endnu er i Banken, havde Ministeriet jo Heldet med sig; thi netop til hans Person knytter en væsentlig Del af den Tillid sig, som endnu er til stede overfor Landmandsbanken, en større Tillid, end man kunde vente efter alle de Fejlgreb, som er forøvet. Erhvervslivets Folk har ogsaa i disse Aar mødt Forstaaelse hos den nuværende Direktør, og det er ganske klart, at det er den tilstedeværende Kasseangel, der har hindret Banken i at støtte sund Foretagsomhed, som ellers vilde have Krav paa Støtte. Men nu er vi altsaa, henvend 6 Aar efter, at Staten paatog sig Opgaven at frelse Landmandsbanken, naaet til, at Mændene fra 1922—23 af privatkapitalistiske Hensyn forlanger Tilrettelægning af en Likvidation af Landmandsbanken eller, i lempeligste Fald, en Slagtning af Grisen, for at andre Interesser end Statens kan komme til. Det er en Selvfølge, at mit Parti har rejst sig herimod. Vi er stadig uafhængige, vi har ingen Interesser, der gaar forud for Samfundets. Vi skylder ikke private Banker eller Forretningsvirksomheder det Hensyn, at vi for deres Skyld prisgiver Statens Interesser.

Det Forslag, der foreligger, er blevet til efter svære Forberedelser, men er ikke egentlig Resultatet af disse Forberedelser. Det er jo det besynderlige, at alt det Postyr med Lovgivning og Tomandsudvalg fører til slet ingenting; det er noget helt andet, der bliver Resultatet, og som bliver fremsat som Ministerens Resultat af Overvejelserne. Rigsdagen har for sin Del sagt, hvad der bør ske, og hvad der kræves: En Lov, der sikrer Landmandsbankens Fortsættelse uden Statsgaranti som privat Aktiebank; det er Rigsdagens Forlangende, og det staar i Loven. Rigsdagen har ikke ønsket Landmandsbankens Likvidation; og Rigsdagen har aldeles ikke ønsket nogen ny Bank under Rigsdagens Medvirken. Den højtærede Minister synes ikke at have forstaaet Rigsdagens Villie; men de Embedsmænd, der har haft Sagen til Undersøgelse, har forstaaet den. Allerede ved de Overvejelser, der fandt sted i Tremandsudvalget, som jeg i sin Tid nedsatte, forstod Embedsmændene særdeles godt, at det var Rigsdagens Bud, de nu skulde følge, og at Opgaven var en Sikring af Statens Interesser baade øjeblikkeligt og ud i Fremtiden, og at sikre Landmandsbanken med dertil hørende Erhvervsvirksomheder en fortsat Eksistens. Og det ses jo ogsaa, at det har været det nye Tomands udvalgs — de Herrer Dalhoffs og Greens opfattelse; de er ganske klare over, hvad der var deres Opgave. Det har fundet Udtryk i det af deres Forslag, der betegnes som Forslag Nr. I. Dette Forslag op fylder det Formaal, som siden 1922 stadig har været udtrykt som Rigsdagens Formaal i denne Sag.

Tomandsudvalgets Beretning er nu forelagt, og den var Genstand for en meget stor Del af den højtærede Ministers Bemærkninger. Jeg kan nu sige, at jeg har aldrig forstaaet den saglige Begrundelse for dette Udvalgs Nedsættelse, men jeg havde naturligvis ikke noget imod det; Nationalbanken skulde selvfølgelig paa en eller anden Maade være med i disse Overvejelser; det har jeg aldrig været blind for. Men havde det ikke været rimeligere, om man, da man nu havde dette Tremandsudvalg, havde suppleret det med et fjerde Medlem som Repræsentant for Nationalbanken? Saa havde der dog været det Grundlag at arbejde videre paa.

Jeg ved for øvrigt ikke, hvorfor dette Tremandsudvalgs Beretning eller Betænkning stadig holdes skjult; der maa dog være noget fra det. I min Tid arbejdede det flittigt; og jeg kan ikke tænke mig, at det er blevet standset i sin Virksomhed, da jeg forlod Stillingen. Men vilde man endelig have en Nationalbankdirektør med i Overvejelserne, hvad jeg særdeles vel forstaar, havde det saa ikke været naturliger at udvide Udvalget paa denne Maade, selv om hans Medvirken ved en Opgørelse — ved een Opgørelse til — jo ikke var strengt paakrævet? Det Medlem af Nationalbankens Direktion, som nu har været med, har saamænd i Forvejen været med til Opgørelser nok om Landmandsbanken; saa i og for sig var det ikke paakrævet at faa ham med til at lave en til. Men det skal jeg ganske lade staa hen, om det var paakrævet eller ikke; at Nationalbanken skulde være med i Overvejelserne anser jeg for rimeligt.

Beretningen fra Tomandsudvalget indeholder altsaa en Opgørelse; og jeg tager næppe fejl i, at denne Opgørelse skyldes de i Beretningen nævnte Bankmænd, som blev tilkaldt paa Ministerens Foranledning. Men Udvalget har altsaa medgivet denne Opgørelse sammen med Betænkningen og Forslaget. Denne Opgørelse viser en Bestræbelse, tror jeg, man kan sige, for at være paa den sikre Side, en Bestræbelse for at være bombesikker paa at være paa den rette Side, og samtidig en Bestræbelse for at vise en udsøgt Venlighed overfor dem, der skal overtage Likvidationsboet. Reelt er Opgørelsen fuldkommen værdiløs; og det har den højtærede Minister ogsaa sagt i sin Forelæggelsestale, om end med mere excellente Vendinger, end jeg behersker. Bankens Ledelse og Ministerens Assistent er jo gaaet til Opgørelsen ud fra vidt forskellige Synspunkter, og for en væsentlig Del kan en saadan Opgørelse jo kun være et rent individuelt Skøn. Jeg vil derfor ikke gaa ind paa Opgørelsens Enkeltheder — det var særdeles vel muligt —, den er nemlig i sin Helhed saa lidet af Værdi. Men den er altsaa opgjort i en bevidst Hensigt, opgjort til Forberedelse af en forholdsvis hastig

Likvidation, Forberedelse til noget, der efter Rigsdagens Villie ikke kan finde Sted, og som i Statens Interesse ikke bør finde Sted.

Derimod maa jeg sige i denne forbindelse, at medens jeg altsaa ikke reelt tillægger denne Opgørelse nogen overdreven Værdi, maa jeg paa den anden side anse det for letsindigt – og meget mere end det, for øvrigt, at denne Opgørelses Resultat for længst er blevet afgivet til Pressen. Den højtærede Minister retfærdiggjorde sig selv og Udvalget og Regeringen paa to Steder i sin Tale med Hensyn til Offentliggørelser og oplyste, at Regeringen ikke havde udspreedt den Usandhed, at Bankens Driftsunderskud var 2 Mill. Kr.; det var, som bekendt, mindre end 300 000 Kr. Det var ikke Regeringen, der havde udspreedt det — det havde jeg nu heller ikke tænkt mig. Den højt ærede Minister oplyste endvidere, at Udvalget beklagede det Fortrolighedsbrud, der var sket ved Offentliggørelsen af den Opgørelse, der angiver et ca. 42 Mill. kr. større Tab, end man hidtil havde regnet med. Ja, jeg synes ikke, man behøver at høre til Opdagelses politiet for at finde ud af, hvorledes det er sket; den højtærede Minister kunde selv have fundet ud af det, hvis det da havde haft hans Interesse. Han kunde f. Eks. have set efter paa den Liste over Personer, der i længere Tid har gaaet med Bankudvalgets Beretning, og deraf slutte, hvilke Blade de havde Forbindelse med. Og paa den anden Side var det ogsaa muligt uden nogen stor Skarpsindighed at være klar over, hvor Kilden er til de Indiskretioner — Fortrolighedsbrud, som man kalder det, som har fundet Sted. Men ellers har vi jo da Politiet, hvis Ministeren ikke selv kan. Jeg kan huske, at netop for et Aar siden stod der i »Social-Demokraten« en Meddelelse, som var rigtig i alle Henseender, men man holdt ikke af den, og saa sendte man Politiet ud for at undersøge, hvor den stammede fra. Hvorfor ikke gøre noget lignende her, hvor det drejer sig om store Statsinteresser? Den Gang var der ikke Spor af Statsinteresser deri, men her drejer det sig om store Statsinteresser, hvor for sætter man saa ikke Opdagelsespolitiet i Gang, naar man ikke selv er i Stand til at finde de skyldige? Naa, jeg tror, som sagt, i og for sig ikke, det er nødvendigt at gøre saa meget ud af det, for Ministeren kan ganske bestemt selv paavise, hvorfra Meddelelsen stammer, ingen, der har fulgt denne Sag i Pressen, behøver at være i mindste Tvivl om, hvorfra disse Meddelelser stammer. Den Skade kunde Ministeren utvivlsomt have afværget. Selv om han nu vil fra lægge sig enhver Delagtighed og ethvert Ansvar for Offentliggørelsen, er der ingen Tvivl om, at Ministeren ved i Tide at tage sig af denne Sag kunde have afværget den Skade, disse Offentliggørelser naturligvis har forvoldt.

Ministeren siger i sin Fremsættelsestale, at han har fulgt Udvalgets Arbejde hele Tiden, og at det har været et stort og samvittighedsfuldt Arbejde, der er gjort. Det sidste tvivler jeg slet ikke om, og naar Ministeren siger, at han hele Tiden har fulgt Arbejdet, tror jeg selvfølgelig ogsaa det. Men naar det er Tilfældet, forstaar jeg ikke, at Ministeren ikke i Tide siger: Denne Opgørelse maa vi være uhyre forsigtige med ikke kommer ud til Offentligheden; denne Opgørelse maa vi have undersøgt ogsaa ved Bankens egen Medvirken, og den maa henligge til Udsendelse i det Øjeblik, hvor Banken udsender sit Regnskab og sin Beretning med sin Opgørelse og Forklaring, eventuelt ledsaget af Revisionens Forklaring. Saa havde Ministeren handlet forsvarligt, saa havde Offentligheden paa een Gang faaet de forskellige Dokumenter og Argumenter til Belysning af, hvorledes disse Tal var kommet frem; men man fik det paa den skadeligst mulige Maade: det store Tal, den opskruede Værdiansættelse eller rettere forringede Værdiansættelse paa et Tidspunkt, hvor det ikke kunde andet end virke skadeligt, fordi det ikke fulgtes, og ikke kunde følges, af en vejledende Forklaring.

Disse 14 Dages offentlige Diskussion, eller hvor meget det er — saa kan man kalde Opgørelsen et Overbud eller et Underbud, hvad man vil, har naturligvis skadet Banken, og enhver Skade overfor Banken er ogsaa en Skade overfor Kautionsisten, for Staten. Jeg er ganske paa det rene med, at det selvfølgelig har ligget udenfor Ministerens Tanke at udøve denne Skade, men det kan ikke nægtes, at selv i Fremsættelsestalen var Ministeren ude efter lidt Sensation. Det kom og skulde jo komme som en Bombe, at just Aftenen eller Dagen før havde Ministeren faaet at vide, at Bankens Revisorer ikke var enige med Bankraadet. Det virkede paa Tilhørerne, det virkede paa Pressen som en Bombe: Tænk, Bankens Revisorer siger, at der er 8½ Mill. Kr. for lidt afskrevet eller hensat af Bankraadet og Direktion. Der maa formodentlig foreligge til Klaring af denne Sag en Dokumentation, en Redegørelse fra Bankens Revisorer, som klart belyser, hvorfor de har taget dette Standpunkt. Jeg ved, at Bankens Revisorer er særdeles pligtopfyldende Mænd, forstandige, statstro Mænd, der er ingen Tvivl om, at de for deres Del har givet al den Begrundelse, som kan gives i dette forhold. Jeg synes, at Ministeren bør meddele, hvad denne Redegørelse indeholder til Forklaring af den forskellige Bedømmelse, som Revision og Bankraad er kommet til — Ministeren nævnte, at Revisorerne ansaa Bankraadets Opgørelse for bankmæssig forsvarlig, jeg erkender, at det var en særdeles beroligende Sætning, og jeg kan tilføje — det burde Ministeren have tilføjet —, at Revisorerne sikkert ogsaa har underskrevet det Regnskab, som de

anser for at være bankmæssig forsvarligt. Men naar Ministeren endelig vilde brillere med denne Bombe, kunde og burde han have oplyst, paa hvilke Punkter Divergensen forefindes, det er nemlig ikke paa det store afgørende Punkt, paa Bankens Laaneengagementer, der er kun en Divergens paa i alt 900 000 Kr. mellem Bankraadet og Revisionen, hvilket er fuldkommen betydningsløst i Forhold til de Kæmpetal, her er Tale om, det er paa helt andre Punkter, Divergensen er; det er ikke et Spørgsmaal om Sikkerhed eller mindre Sikkerhed, men et Spørgsmaal om, efter hvilke Principper man skal opføre Partialobligationer, Panteobligationer og Aktier; det er de væsentlige Poster i Revisorernes Paatale. Partial obligationerne, hvorunder findes Det Forenede Dampskibsselskabs Reservefondsbeviser, mener man burde have 2½ Mill. Kr.'s Hensættelse, Panteobligationerne 2,6 Mill. Kr. og Aktierne 1,6 Mill. Kr.; det er i hvert fald den langt overvejende Del af det samlede Divergensbeløb. For Det Forenede Dampskibsselskabs Reservefondsbeviser gælder, saa vidt jeg har bragt i Erfaring, at de sælges, *er* solgt til 89 og derover, hvorfor det lyder mærkeligt, at man i Regnskabet skulde opføre dem til Kurs 80, saaledes som Revisorerne forlanger. Andre Partialobligationer, der giver 5½ pCt. i Udbytte, kan det formentlig heller ikke være rimeligt at sætte til Underkurs. For Panteobligationer gælder det samme, nemlig at Gennemsnitsrenten var 5,64 pCt.; her har, saa vidt jeg forstaar, Landmandsbanken fulgt den gamle Regel, som den Dag i Dag følges af alle andre Banker med Hensyn til Opgørelsesmetoden, men det gælder formodentlig for Revisorerne, som det til en vis Grad ogsaa kan siges at gælde for Bankraadet, at de paavirkes af Situationen, af den besynderlige Likvidationsopgørelse, som Tomandsudvalget har taget Ansvaret for at fremlægge.

Hvad angaar Bankraadet, er dette som man ser af det, der foreligger som Bilag til Lovforslaget, ikke i Tvivl om karakteren af den Opgørelse, som Tomandsudvalget hæfter for. Det oplyses, at Udvalget i visse Tilfælde selv har karakteriseret denne Opgørelse som en Likvidationsopgørelse. Men naar en Opgørelse, saaledes som Bankraadet siger det, er indrettet med en Nyordning, med en Afvikling af den gamle Bank og Oprettelse af en ny Bank for Øje, saa maa det naturligvis være Genstand for et Skøn, hvad den nye Aktie kapital eventuelt vil købe Aktiverne for, og for dem, der altsaa mener, at man skal gøre det saa lempeligt og billigt som muligt for den nye Aktiekapital at købe den nuværende Landmandsbanks Aktiver, er det saa lige til, saa skærer man ned, sætter Prisen saa lavt som muligt, saa bliver det billigere for Køberen. Men for den, der har den Interesse at fortsætte Bankens Virksomhed, at faa det mest

mulige ud af dens fremtidige Virksomhed, maa det være om at gøre at holde saa høj Pris for Aktiverne som muligt for at pine det ud af Skyldnerne, som man er i stand til. Men altsaa, i disse to vidt forskellige Synspunkter ligger naturligvis den Forskel i Opgørelserne, der er for Bankraadets og Tomandsudvalgets Vedkommende.

Bemærkelsesværdigt er det for øvrigt, at man i Opgørelsen, ogsaa fra Udvalget, regner med 2,3 Mill. Kr. Kursregulering paa Panteobligationerne, der, som jeg sagde før, i 1927 gav 5,64 pCt. i Udbytte, og som der altsaa ikke er nogen som helst Nødvendighed heller for den nye Bank at skulle sælge og ingen Grund til at vente saadanne Tab paa, som man forlanger hensat. At Udvalget i sin Opgørelse nedskriver Værdien af Aktier til Nul, medens de samme Aktier i andre Banker staar opført til en betydelig Værdi, kan der ikke være Spor af Mening i. Og at man beregner 2 Mill. Kr. afskrevet paa Ejendomme, der kun er opført til Ejendomsskyldværdien og for nogles Vedkommende endda lavere, kan naturligvis heller ikke være stemmende med Ret og Rimelighed. For Laaneengagementernes Vedkommende er det hele jo et temmelig værdiløst Skøn, fordi en virkelig Vurdering vilde kræve en Indsigt og en Tid, som slet ikke har været til Raadighed for Tomandsudvalget eller dets Hjælpere. En virkelig Bedømmelse af Millionforetagender maa naturligvis kræve, at man følger disse gennem lang Tid og ser, hvorledes de virker, hvad de kan give o. s. v., før man kan bestemme, hvor meget de kan indbringe ved en Likvidation. Men i Betragtningerne angaaende Fremtidsproblemet har Tomandsudvalget aabenbart arbejdet ganske selvstændigt, og der kommer da ogsaa de gode Synspunkter frem. Udvalget gaar ud fra Rigsdagens Vedtagelse af, at Banken skal sættes i Stand til at fortsætte sin Virksomhed som selvstændig Aktiebank, og til det Formaal siger Udvalget – det findes i Bilag A. VI. til Lovforslaget —

»synes den Løsning, der naturlig frembyder sig, at være, at Staten som den faktiske Ejer af Banken foreløbig selv træffer de Dispositioner, der skønnes nødvendige«

for Fortsættelsen og til Beskyttelsen af Statens Interesser. Udvalget forklarer, at dette aldeles ikke vil udelukke den Overgang til privat Drift, som er forudsætningen ved den sidste Vedtagelse af Rigsdagen. Naar Garantien udløber, kan man have alt lagt til Rette for den Udvikling til privat Drift, som man altsaa ønsker. Som Betingelse for Videreførelse af Banken nævner man videre, at Balancen maa bringes i Orden ved Indbetalingen af Underskuddet, at

den Del af Engagementerne, der er dømt til Afvikling, henføres til en Afviklingskasse, der ledes under Ansvar overfor Staten, og at Staten midlertidigt indskyder Aktiekapital og senere selv bestemmer, hvor denne Aktiekapital da skal placeres. Denne Ordning er jo udformet fuldt ud i Lovforslags Form, og der er ikke Tvivl om, at Udvalget har Ret i at anse dette Forslag for at være den for Staten baade værdigste og forsvarligste Afvikling. Man sikrer uvægerligt, at Garantens Udløb bliver saaledes som tidligere bestemt ved Lov, men man sikrer ogsaa Staten i den Tid alle Fordelene ved en rimelig, langsom Afvikling under Bankens egen Medvirkning, og man hænger aldeles ikke ved den Ordning i Princippet Statsbank, som jeg forstaar man har været bange for, aldeles ikke. Hvad der kan tjenes mere end beregnet paa Afviklingen af de dømte Engagementer, vil paa denne Maade tilfalde Staten, og hvad Banken i øvrigt kan ind tjene — og den kan jo indtjene adskilligt, naar først denne Under skudssum er tilvejebragt —, vil alt sammen bidrage til at formindske Statens Tab ved den endelige Afvikling og Betalingen af Gældsforholdet. Der regnes næppe for højt, naar man siger, at 6—8—10 Mill Kr. om Aaret særdeles vel kan indtjenes ved en Bank som denne med en saa god Kundekreds, naar dens Kapitalforhold i øvrigt er ordnede. Dette Forslag er betegnet I. Det har, som sagt, intet at gøre med Princippet Statsbank, og min Indvending mod det retter sig navnlig mod, at man ikke, samtidig med at fremsætte dette for øvrigt fortræffelige Forslag, har overvejet og prøvet den Mulighed, om det ikke var rimeligt at gaa til en Statsbank, naar man dog gjorde Skridt i den Retning, som man gør. Jeg erkender, som sagt, at Tiden næppe er til praktisk at gennemføre dette Princip, og derfor er det, der er Hovedsagen her, at Forslag I. betyder en Varetagelse af Statens Interesser indenfor den Samfundsordning, som vi nu en Gang lever under, hvilket ikke er muligt ved noget af de andre foreliggende Forslag. Vi er aldeles ikke Principryttere, og derfor tager vi de faktiske Forhold, der nu er, og kunde særdeles vel tænke os, selv om det, som man ved, gaar mod vort Princip, at medvirke til en privat Ordning som den, der her er Tale om. Jeg kunde vel tænke mig, at der i Tilslutning til det Forslag, som er fremsat under I., søgtes en virkelig Tilknytning mellem Staten, Nationalbanken og Provinsbankerne med Hensyn til den fremtidige Drift af den gamle Landmandsbank. Jeg tror, at Provinsbankerne i Særdeleshed kunde have megen Nytte af paa denne Maade at have Forbindelse med en Hovedstadsbank som Medejer af en saadan stor Hovedstadsbank, der for Provinserne altid spiller en væsentlig Rolle. Det ses ogsaa af den Undersøgelse, der er foretaget, at der i alt Fald har været nogen Tilslutning til Tanken om Provinsbankernes Medvirkning. Tomandsudvalgets Mtivering og Anbefaling for denne Ordning er i øvrigt særdeles klar og

overbevisende.

Jeg beklager derfor i høj Grad, at Ministeren ikke har accepteret denne klare og overbevisende begrundede Ordning, men derimod har søgt og har fremkaldt andre planer, som i Klarhed staar adskilligt tilbage. Hvis Ministeren havde stillet sig paa dette Grundlag, om end med de Ændringer, som jeg har nævnt, hvor man paa Forhaand fastslog, hvem man vilde søge at placere Aktierne hos, havde man fra Ministerens Side haft et forsvarligt og uangribeligt Standpunkt, hvor Statens Interesser ogsaa var udenfor Fare. Jeg siger derfor, at paa dette Forslag vilde mit Parti være særdeles villigt at faa i Tale. Ministeren forklarede i Forelæggelsestalen, at han ikke havde antaget dette Forslag I., fordi det vilde tilføre Banken 200 Mill. Kr., og det vilde medføre en stærk Forøgelse netop af denne Banks Virksomhed, baade i Retning af at finansiere nye kunder og overfor nuværende Kunder.

Endvidere sagde Ministeren, at »Statens Forpligtelser bør først indfries, naar der er tilvejebragt en endelig Ordning med Statsgarantiens Afvikling i Følge«. Ja, det sidste sker jo absolut netop ved Forslag I. Den endelige Afvikling kan først ske, naar Statsgarantien udløber. Men Staten maa naturligvis for at sætte Banken i Stand til til Varetagelse af Statens Interesser at indtjene en Del af Pengene virkelig gøre det muligt for den at virke ved at give den en Del af den Kapital, som man paa Forhaand ved er tabt og skal betales.

Hvad nu det første angaar i den Udtalelse, jeg citerede af Ministeren, maa jeg sige, at hvis det var rigtigt, at Landmandsbanken ved at faa 200 Mill. Kr. blev i Stand til at finansiere Erhvervslivet, saa saa' jeg ingen Ulykke deri. Jeg vilde tværtimod mene, at det vilde vække almindelig Glæde i Erhvervslivet. Men det er slet ikke rigtigt. Det er det værste ved Ministerens Tale, at den ikke er rigtig. Ministeren har aabenbart ikke fordybet sig i Sagen paa det Punkt. Staten skal jo ikke betale 200 Mill. Kr., men formentlig 130 eller 136 Mill. Kr., og deraf medgaar op mod et halvt Hundrede Millioner kroner – jeg tror i dette Øjeblik 46 Millioner – til Indfrielse af Laanet af Dollarkreditte, der medgaar 24 Millioner til Dækning af Bankens Laan i Udlandet, og der medgaar endelig en Post til Dækning af Bankens Laan i Nationalbanken. I alt, siger Bankraadet, udgør disse Dækningsbeløb 104 Mill. Kr., alsa [sic.] bliver der en lille Klatskilling tilbage paa et i Forhold til det samlede Tab ret lille Antal Millioner, maaske 20-30 Mill. Kr., som Banken alsa vilde faa til Finansiering af det Erhvervsliv, der forgæves søger hos de to andre bestaaende store

Hovedstadsbanker. Der er talrige, der kommer til mig saavel som til andre og spørger: Hvor skal vi dog gaa hen og faa Finansiering? Har vi da ingen Banker mere?

Ministerens Uvillie mod Planen, som altsaa bl. a. giver sig Udtryk i denne ukorrekte Gengivelse af, hvorledes Banken vil være stillet, har altsaa ført ham til en anden Plan. Denne anden Plan var først den, der betegnes som Forslag II. Dette Forslag blev refereret i Landmandsbank-Udvalget den 2. Februar, og Ministeren tilkende gav, at dette Forslag havde hans og Ministeriets Sympati. Desuagtet blev dette Forslag ikke fremsat. Det Forslag, vi behandler, er i Strid med Rigsdagens Forudsætninger i de 5—6 Aar, hvori vi har beskæftiget os med Landmandsbanken, og i Strid med Betænkningen af 1926 som med Loven af 1927. Det sikrer nemlig ikke Landmandsbankens Fortsættelse, men bestemmer tværtimod dens Nedlæggelse, dens Likvidation. Tomandsudvalget har altsaa gjort et Udkast, som det siger, til dette af Ministeren ønskede Forslag. Men Udvalget fremhæver ogsaa i sin Beretning betydende Vanskeligheder ved den Ordning, som dette Forslag byder. En Hovedvanskelighed, siger det, er, at det ikke kan forudberegnes, i hvilken Udstrækning man kan overføre Indlaansmidler til den nye Bank, en samlet Overførelse vil være vanskelig, og en Afventen af Statsgarantiens Ophør frembyder Vanskeligheder. Men man har saa altsaa udtænkt en Ordning med Fortsættelse af den gamle Bank med Statsgaranti og ved siden deraf en ny Bank. Jeg skal heller ikke fordybe mig i denne Plans Enkeltheder; den foreligger altsaa ikke, lige saa lidt som Forslag I. Men jeg maa sige, at jeg anser det for et overmaade vanskeligt og farligt Eksperiment. Personlig har jeg ringe Tro til, at det vil lykkes saaledes at overføre Indlaansmidler og kunder fra en Bank, man nu vil nedlægge, til en helt ny Bank, som ingen paa Forhaand kender noget til. Dernæst synes jeg, at denne nye Bank ligger egentlig ganske udenfor Rigsdagens Opgave. Naar det ikke er en Statsbank, man vil lave, saa ved jeg ikke, hvorfor Rigsdagen skal beskæftige sig med Oprettelse af en ny Bank. Jeg kan huske, at da jeg foreslog en Banklov, der gik ud paa, at man skulde koncessionere Bankerne, saa strakte man afværgende Hænderne mod mig og sagde: Nej, ikke nogen Statsindflydelse paa Bankers Oprettelse, det er et privat Anliggende! Men nu er det pludselig et Samfundsanliggende, nu skal Rigsdagen lovgive om Etableringen af en ny Bank. Nej, Staten er gaaet ind i Garantien for Landmandsbanken for at frelse Landmandsbanken fra Undergang og for at sikre dens Fortsættelse, alt af Hensyn til de op mod 20 000 erhvervsdrivende, der er knyttet til Banken, og dette er det Rigsdagens Pligt i Henhold til Loven om Statsgarantien, i Henhold

til Motiveringen for denne Lov og i Henhold til den senere Lov at gøre og intet som helst andet.

Jeg er jo ikke i mindste Maade doktrinær, og hvis jeg altsaa øjnede Muligheder og Samfundsinteresser i den Plan, som jeg sidst talte om, Forslag II., maatte det naturligvis overvejes, trods de manglende Forudsætninger, men det ser jeg ikke der er. Den er paa afgørende Maade i Strid med Statens Interesser, hvorimod den er en stor Forhaandsindrømmelse til bestaaende private Pengeinstitutter. Den vil uvægerlig bringe Staten forøgede Tab, fordi en Bestemmelse om Landmandsbankens Likvidation øjeblikkelig maa virke tabbringende for Landmandsbanken, og fordi en hastig Afvikling skal foregaa efter denne Plan. Det foreslaas jo endda at lægge en uhyre Magt og Myndighed i Ministerens Hænder; jeg henviser til §§ 8—11, som forudsætter en uhyre Tillid til den nuværende Minister, en Tillid, han næppe kan vente.

Endelig tror jeg, at hvis der skulde kunne skabes Muligheder for, at et saadant Eksperiment kunde falde lykkeligt ud, maatte der forud gaa anderledes indgaaende Undersøgelser og planlægninger, end her er sket. Saa maatte man skabe Forstaaelse med den gamle Banks Ledelse — det var en absolut Forudsætning for overhovedet at kunne indlade sig paa et saadant Eksperiment —, og man maatte have Kendskab til Ledelsen af den nye Bank, inden man gav sin Velsignelse til den og til Overførelse af Kunderne til den. Ogsaa for Tilvejebringelsen af Kapital til en saadan ny Bank maa det dog være afgørende nødvendigt, at man forud ved, hvem det er Hensigten skal lede den. Vi har sørgelige Erfaringer nok med Bankledere og behøver ikke at tilvejebringe en ny.

Men afgørende synes jeg det er, at en saadan Overføring som paatænkt til en ny Bank slet ikke er mulig. Vi kan ikke ved Lov bestemme, at Fru Petersen, der har 100 000 Kr. staaende i Landmandsbanken, fra en bestemt Dato skal flytte dem over til en ny Bank. Hvad er det dog for besynderlig Tale, at man bilder sig ind, at man saadan kan overføre store Partier af den nuværende Banks Indskudsmidler og en stor Del af dens Kunder til en ny Bank, som de paagældende maaske ikke har mindste Tillid til? Jeg er sikker paa, at man handler ganske i Blinde, naar man mener, at en saadan Overførelse kan finde Sted.

Jeg kunde tænke mig, at det var muligt, hvis man, som sagt, forberedte Sagen grundigt i Forstaaelse med den Bank, der skulde nedlægges, og efter en

indgaaende velvillig Behandling af Sagen paa forskellig Maade; saa var det tænkeligt, at man til en vis Grad kunde gøre det. Men jeg ser slet ikke Nødvendigheden af at gøre det. Hvor for i al Verden den velorganiserede Bank, der findes, skal slaas ihjel, for at en ny Bank skal organisere sig, for at alle de Tab skal forvoldes, som dette Eksperiment maa medføre, det kan jeg ikke faa ind i mit Hoved, men det er naturligvis min Fejl.

Jeg frygter altsaa for, at denne Idé, som jeg har foreslaaet, trods det nye Forslags Fremsættelse, alligevel har en vis Sympati i Ministeriet, paa Forhaand har saadanne Vanskeligheder, at den ikke kan realiseres, i hvert Fald ikke paa den Maade, man har lagt Tingene an. Men det sikre er derimod, at Staten maa betale Tab, svarende til det Likvidationsopgør, man har foretaget, at Staten mister Adgangen til at faa virkelig Dækning for sin Del af Tabet gennem Landmandsbankens Fortsættelse, og at den ogsaa sætter et Aktiebeløb i Risiko.

Jeg maa sige, at jeg er forbavset over, at man paa et saa spinkelt Grundlag som dette Forslag turde sende Repræsentanter til Udlandet for at søge Aktiekapital. Jeg er forbavset over, med hvilken Lethed man indlader sig paa den Slags. Derimod forstaar jeg særdeles godt, at Ø. K. har trukket sit Tilbud tilbage, og jeg kan ogsaa forstaa, at Udlandets Banker vil have større Sikkerhed for at gaa ind i et saadant Eksperiment.

Regeringsforslaget er imidlertid, som Figura udviser, noget helt andet end dette Forslag II., som har Regeringens Sympati.

Man maa sige, at Ministerens Forslag i og for sig ikke er meget indviklet, selv om det ikke just lyser af Klarhed, men det er faktisk et Kølleslag mod den eller de Virksomheder, som det ellers havde været Hensigten at redde. At dele Bankens Forretninger i to Dele, det er lige til, at udskyde Ordningen i Virkeligheden til 1932 er ogsaa lige til, og bestemme Tidspunktet for Landmandsbankens Likvidation, det Tidspunkt, da den skal ophøre med at tage Indskud under Statens Garanti o. s. v., det kunde man gøre uden større Vanskeligheder, og dette er jo Lovforslagets Indhold.

I § 8 gives der Ministeren en Bemyndigelse, som kan blive særdeles kostbar. Det hedder nemlig, at han faar Bemyndigelse til at lade bortsælge Filialer til Konkurrenter. Nej, det synes jeg dog ikke man saadan blindt kan overlade til Ministeren at staa for.

Det, der foreslaas, er alt i alt en effektiv Slagtning af Landmandsbanken, men et Forehavende, som det altsaa aldrig har været Hensigten at iværksætte. Men den højtærede Minister sagde selv, og jeg hørte ogsaa Venstres Ordfører i Dag sige, at Hovedparagraffen er egentlig § 7. Ja, maaske. Hvad siger § 7? Den siger, at Ministeren kan medvirke til en Ordning i det omfang, det er muligt, gennem en ny Aktiekapital, gennem Overførelse til en anden Bank eller paa. anden Maade. Jeg lykønsker den skarpsindige Ordfører, som har faaet Klarhed ud af dette. Paragraffen tillader alt muligt, den bestemmer ingenting. Men en saadan Paragraf kan Rigsdagen fornuftigvis ikke give fra sig, i hvert Fald ikke, naar det drejer sig om Millioninteresser for Staten.

Der er i § 9 en Bemyndigelse, som jo ogsaa er af en besynderlig Art, Bemyndigelsen til at optage Kredit eller fast Laan til Indfrielse af Gældsposter. Det vilde ogsaa være ganske enestaaende, om en saadan Paragraf virkelig kunde vedtages i Rigsdagen. Nu hørte jeg ganske vist den højtærede Minister sige, at Optagelse af fast Laan, og det gælder antagelig ogsaa med Hensyn til Kredit, maatte ske ved særlig Lov. Men begge Dele kan jo ikke være rigtigt, højtærede Minister. § 9 er overflødig, hvis Talen er rigtig, og Talen gælder ikke, hvis § 9 skal blive bestaaende. Man kan ikke paa een Gang have en Lov, der bemyndiger Ministeriet til at gøre saadan og saadan, og saa ogsaa sige, at det skal alligevel ske ved særlig Lov.

Jeg maa sige, at jeg forstaar nu nogle dunkle Vendinger i Forelæggelsestalen, som ikke stod mig helt klart, den Dag den blev holdt, og jeg forstaar altsaa ogsaa nu den Ændring angaaende det faste Laan, som er indføjet i § 9, siden vi i Fredags fik Referatet i Landmandsbankudvalget. Jeg forstaar, at Ministeriet har set, at den rene Udskydelse ikke gik an. Lørdagen efter Mødet i Landmandsbankudvalget har virket i den Grad overvældende paa Ministeriet, at noget nyt maatte der gøres, den rene Udskyden og Tilintetgørelse kunde man alligevel ikke nøjes med.

Men jeg synes unægtelig, at det, man derefter har gjort, er meget dristigt, at Ministeriet har tilkaldt udenlandske Bankfolk til Forhandling om Laan og Aktiekapital uden Konkurrence paa et Tidspunkt, hvor Ministeriet ikke selv har noget Standpunkt, og hvor man ikke aner, hvorledes Rigsdagen vil stille sig til denne Lovgivning. Jeg tror ikke, Landets Anseelse just styrkes ved en Handlemaade som denne. Ingen kan i dette Øjeblik vide, om Rigsdagen vil

gennemføre Foranstaltninger af den Art, som man et andet Sted her i Byen sidder og forhandler med fremmede Bankfolk om. Hvad er det dog for en Maade at gaa frem paa! Er denne Fremgangsmaade da ikke i den Grad en Ødelæggelse af Parlamentarismens Anseelse, at man ikke kan ønske sig noget bedre!

Hvad den højtærede Minister sagde om disse Ting, var jo fuld kommen uklart og svævende, og det gælder i lige saa høj Grad om den anden Side af Laanespørgsmaalet, Dækningspørgsmaalet. Med Hensyn til dette Laanespørgsmaal mener jeg at kunne erindre, at den nuværende Finansminister har erklæret her i Rigsdagen, at Statslaan under ham kun vil blive optaget efter Konkurrence. Men det er jo ikke Meningen i disse Dage. Det, der nu foregaar nogle Skridt herfra, er netop en Forhandling, hvor Konkurrencen skal være udelukket, hvor et bestemt Konsortium paa Forhaand skal være sikret et stort Statslaan paa Vilkaar, som det selv bestemmer, og som Vederlag skal det give Staten en Del af Aktiekapitalen.

Altsaa, for at faa Aktiekapital til en i Luften frit svævende Bank synes man rede til at sikre bestemte Banker uden Konkurrence et mægtigt Statslaan til Vilkaar, der naturligvis maa indeholde Sikring til de paagældende for et eventuelt Tab af Aktiekapitalen. Har man egentlig overset, hvor dyrt det kan blive? Forstaar man ikke, at de 20 Mill. Kr. Aktiekapital skal dækkes af de danske Borgere gennem Forrentningen af den anden Post, af Statslaanet. Vi er i alt Fald en Del danske Borgere, der forstaar det.

Og Dækningspørgsmaalet, som den højtærede Handelsminister nævnte. Her tror jeg, at Ministeren maa se at finde et Standpunkt, inden han forsøger at faa Drøftelser i det fuldkommen tomme Rum. Tilbud om Drøftelse, som Ministeren gav, af noget saa vigtigt, ja, det kan jo ikke være et Standpunkt for en saa stærk Minister som den nuværende. Han maa jo da have et Standpunkt selv.

Lad os se Ministerens Forslag om Dækning. Der er en Sætning, jeg hørte i 2½ Aar, da jeg var Minister: Lad os se Ministerens Forslag. Der var aldrig Tale om Forhandling i Blinde. Maa vi bede den stærke Regering om ikke at vige tilbage for at tage Standpunkt til de afgørende Problemer. Lad os se Ministerens Forslag. Hvem skal dække de 150 eller hvor mange Millioner, Statslaanet andrager? Hvem skal dække det, der skal fyldes i Hullet ved Holmens Kanal Nr. 16? Uden om dette Spørgsmaal kommer man ikke i denne Sag, uden om dette

Spørgsmaal er der ikke Mulighed for nogen Løsning, uden om dette Spørgsmaal er der ikke Mulighed for nogen Ordning, der bringer den endelige Løsning, som Ministeren lovede i Programtalen. Vi giver ikke Laan i Blinde til den nuværende Regering, vi vil vide, hvordan disse Laan skal afvikles. Vi maa have Ministeriets Standpunkt klart: Hvem skal betale disse Laan? De arbejdsløse og Fattigfolk, der for nylig er blevet plyndret, skal de ogsaa være med til at dække disse Tabsposter?

Men af dette vil det altsaa sikkert fremgaa, at nogen stærkere Interesse fra vor Side for det Forslag, som Ministeren har fremsat, kan ikke paaregnes. Vi vil nemlig ikke prisgive Banken, dens Kunder og vor fælles Statskasse. Om alle andre svigter, vil man fremdeles finde Socialdemokratiet staaende som Forsvarer for disse Interesser.

Og endelig maa vel ogsaa Pensionsspørgsmaalet siges at rejse sig under de Nyordninger af mystisk Art, man taler om, Pensionsspørgsmaalet for den store Stab af Funktionærer, som er knyttet til den nuværende Landmandsbank. Ogsaa dette nævnte den højtærede Minister, han henviste til, hvad der i saa Henseende er skrevet af Tomandsudvalget om Forslag II. Men i det Forslag, den højtærede Minister har fremsat, er der ingen Bestemmelser angaaende Løsningen af dette Pensionsspørgsmaal. Jeg ved ikke, om man har tænkt sig, at man ved denne Løsning kan smøge moralske og juridiske Forpligtelser af sig. Jeg vil i hvert Fald gerne have Klarhed paa dette Punkt. Jeg tror, det er nødvendigt ogsaa her at bede Ministeriet om at sige os, hvad dets Standpunkt er.

Vi ser jo særdeles vel, hvilke Kræfter det er, som er sat ind paa at opnaa en Slagtning, som her er Tale om. Vi har længe hørt Klager over Forretningers eller Industrivirksomheders gunstige Stilling som kunder i Landmandsbanken. Ministeren talte om disse Klager, og Ministeren erkendte, at der vistnok var nogen Overdrivelse deri. Ja, *megen* Overdrivelse, højtærede Minister. (*Handelsministeren* [Slebsager]: Det sagde jeg ogsaa.) Ja, jeg anfører ogsaa, at Ministeren nævnte, at der sikkert var Overdrivelse heri, og jeg tilføjer: Der er *megen* Overdrivelse heri. Men skulde disse overdrevne Klager saa være berettiget Grund til at etablere en Ordning, som først og fremmest tager Hensyn til og imødekommer disse uberettigede Klager? Det er dog en ejendommelig Fremgangsmaade.

Skulde der være berettiget Grund for en eller anden Klage, kan denne Grund

selvfølgelig fjernes, og det er Ministerens Sag at fjerne den. Jeg har ogsaa hørt saadanne Klager og undersøgt dem, og hvis de var uberettigede, har jeg afvist dem. Selvfølgelig klages der. Tilhængerne af den frie Konkurrence ønsker nemlig intet bedre end at faa den frie Konkurrence ophævet. I Praksis skal de meget bede sig fritaget for Konkurrence, hvis det er muligt at blive fri for det, i Teorien er de varme Tilhængere af den frie Konkurrence. Altsaa, kan man slaa de Konkurrenter ned, der er finansierede af Landmandsbanken, ved at true Bankens Ledelse med Død og Undergang, ja, saa er man et godt Stykke paa Vej mod den frie Konkurrences Ophævelse; men det kan næppe være en Statsopgave at bistaa deri.

Selvfølgelig kan enhver ubillig Behandling af Kunder i forhold til andre erhversdrivende afværges under den nuværende Ordning, hvis der klages derover, og hvis Ministeren lader dette forhold undersøge og paataler det og kræver det ordnet paa forstandig Maade; men der er ingen Mening i at kræve, at de Forretninger, som tilfældigt i sin Tid har faaet deres Finansiering hos Landmandsbanken, skal slaas ned, fordi der er nogle Konkurrenter, der kræver det.

Og hvad der gælder Forholdet til Erhvervsvirksomhederne, gælder jo ogsaa Banken selv. Modstanderne af Statsbanken er de ivrigste Forkæmpere for et Bankmonopol for dem selv — det er Sandheden.

Jeg henleder Opmærksomheden paa Tomandsudvalgets Beretning. Der findes et Referat fra nogle Forhandlinger, der er ført med Bankerne, et yderst kortfattet Referat, men alligevel talende. Det hedder deri, at Handelsbanken udtaler Betænkeligheder ved en Fortsættelse af Landmandsbanken og en Videreførelse af Hovedmængden af dennes Engagementer; i et skriftligt Svar fastholder man fra Handelsbankens Side dette Standpunkt, og det er formodentlig og saa tiltraadt af Privatbanken. Det er slet ikke overraskende, aldeles ikke. Nej, kan man faa Landmandsbanken slaaet ihjel, er man det Skridt nærmere Bankmonopolet, saa har man den ene Trediedel af den københavnske Storbanks konkurrence udelukket.

Men Bankmonopolet er jo da ikke i Erhvervslivets Interesse; det er saa langt fra i Statens, men det er jo langt mere afskrækkende for Erhvervslivets Folk. Det er uhyre galt, som det er, med den Tiggerygang, Folk maa gaa, hvis de vil laane Penge, selv om de har Sikkerhed nok. Selv til sunde, produktive Virksomheder

er det nu til Dags forbundet med uhyre Vanskeligheder at opnaa Laan i de bestaaende Banker og ganske særlig til nye Virksomheder; men endnu dyrere og ubehageligere vil det blive, naar en Trediedel af Hovedstadens Storbanker er slaaet ud, saaledes som Ministerens Forslag forudsætter.

Det kan ikke være en Statsopgave at fremme denne Monopoldannelse. Det er ikke en Statsopgave at imødekomme en konkurrerende Banks hede Ønsker om mere Magt, selv om denne Bank i øvrigt er nok saa velvillig og elskværdig baade til den ene og den anden Side. Ærlig og sund Konkurrence er sikkert godt. Regulering af Renten, Indflydelse paa Pengeforhold og Renteforhold til Fordel for Erhvervslivet maa være det sundeste, og det er der Muligheder for at tilvejebringe ved en fornuftig Ordning, ved en Videreføring af den Landmandsbank, der jo i Bunden er god og sund nok.

Rigsdagen er blevet stillet i den ejendommelige Situation, at den nu skal handle uden at have en Ministers Ledelse for sin Handling. Den skal begynde praktisk talt paa bar Bund. Der er intet virkeligt Grundlag givet fra Regeringen. Der er givet forskellige Antydninger, som vi saa kan sidde og vælge imellem. Jeg synes, det er en yderst alvorlig Tilstand.

Ministeren har jo tidligere faaet at vide, hvordan Uro og Forstyrrelse i en Banks Forhold virker. Jeg nævner, at i Efteraaret 1926, da den store Landmandsbankfilm blev rullet op, blev der paa faa Dage trukket op imod 30 Mill. Kr. ud af Landmandsbanken. Tallene fra Banken viser, at Uroen i 1927 atter satte sine Spor i Millioners Udtræk, og Ministeriet forstaar vel, at den sidste Tids Pressekampagne paa Basis af Opgørelsen og Ministerens Erklæring o. s. v. igen vil koste Landmandsbanken og dermed Staten Penge.

Denne Bevægelse er fuldkommen meningsløs, set fra et Stats synspunkt. Men naturligvis kan man sige, at det er ogsaa fuldkommen meningsløst af de paagældende Indskydere at trække Penge ud, thi deres Penge er jo sikre nok i Landmandsbanken. Hvor meget man saa end skriver i Venstres eller andre Aviser, er Pengene sikre. Statens Garanti gælder, og det var virkelig ønskeligt, om der var mere sund Forstaaelse hos Folk, end at de i Forskrækkelse for, hvad der staar i »Aalborg Amtstidende«, farer hen og forlanger deres Penge ud af Landmandsbanken. Men denne forstaaelse er altsaa ikke til Stede, og Udtrækket, saaledes som det er sket, betyder formindskede Virkemidler for Banken, og det betyder igen mindre Indtægt af Bankens Virksomhed, altsaa

forøget Tab for Staten.

Derfor er en saadan Forhandling som den, Ministeriet har givet Indbydelse til paa denne besynderlige Maade, som jeg maa sige det sker ved det foreliggende Forslag, ingenlunde ufarlig. Egentlig burde Sagen i Dag vises tilbage til Ministeren — det vilde være rimeligt — for at komme op igen, naar den var forberedt saaledes, som det er foreskrevet ved Folketingsbetænkningen og ved den vedtagne Lov, og forberedt saaledes, at en rimelig hurtig Gennemførelse af Sagen kan ske paa forsvarlig Maade. Men det, der nu er Udsigt til under de Former, Ministeren har tilrettelagt, er en langvarig Forhandling, under hvilken Udvalget skal skaffe sig alle mulige oplysninger, foretage Undersøgelser og Udarbejdelse af Planer og Forslag.

Ministeren har elskværdigt sagt, at det er et Forhandlingsgrundlag, og Ordføreren sagde det sytten Gange i sin Tale. Forhandling til alle Sider. Det lyder meget kønt, men det har den Mangel, at det besværliggør og forhæler Sagens Afgørelse. Det, der trænges til her i denne Sag, er en fast og hurtig, en nogenlunde hurtig, Afgørelse, og dette tror jeg, man vil have vanskeligt ved at opnaa paa det givne Grundlag.

Vi skal for vor Del ikke vige tilbage for at prøve Forhandlingens Vej. Denne Sag er af saa alvorlig og betydelig Værdi for Samfundet, at det vil være naturligt at se, hvilke Muligheder der er; naar Ministeriet faktisk har givet op, saa maa Rigsdagen altsaa konstituere sig paa dette Omraade paa Ministeriets Vegne. (*Fraenkel*: Ja, det er rigtigt). Jeg er enig med det ærede Medlem i, at det er rigtigt, at det maa vi, men det er ikke saaledes, det burde være. (*Fraenkel*: Nej). Det er altsaa kun tænkeligt under dette Ministerium, som jo har det ærede Medlem Hr. Fraenkels Bevaagenhed.

Jeg henstiller altsaa at optage denne Tanke om en Tilbagevisning til Ministeriet til Overvejelse. Jeg fraraader Vedtagelsen af det foreliggende Forslag, men erklærer, at hvis man fra Ministeriets Side faktisk har givet op, saa maa naturligvis vi, som andre Partier, del tage i den Forhandling, der maa komme, og vi maa haabe, det saa maa lade sig gøre at gennemføre den med rimelig Hurtighed. Thi hver Dag, der gaar, betyder Tab for Landmandsbanken og forøget Tab for den danske Stat.

Kilde

Stauning, Th. (1931). Tanker og Taler: Et Billede af 25 Aar i det offentlige Liv. København og Oslo: Jespersen og Pios Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Folketingstale, Politisk tale, Socialdemokratiet

Relateret

Thorvald Staunings tale ved anden debat om ordning af statens forhold til Landmandsbanken 29. marts 1928

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-tale-ved-foerste-debat-om-ordning-af-statens-forhold-til-landmandsbanken>